

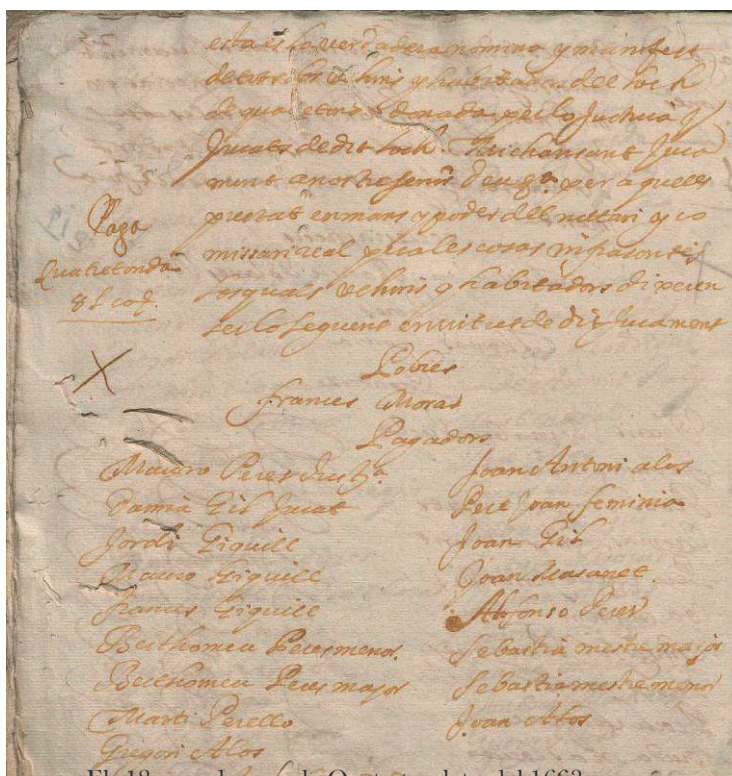
5. El rostre humà del paisatge: evolució demogràfica

Els humans freqüentem la vall de Seta des del paleolític. En el neolític esdevinguérem llauradors i pastors sedentaris. Ibers en masos i poblats, romans en vil·les i musulmans en alqueries, anaren colonitzant tots els racons. I tot sembla indicar —a falta d'excavacions arqueològiques al solar urbà— que un corral d'esquilada o **Corte tunda* de romans sense Roma precedí a les hortes, els secans i les cases de l'alqueria islàmica de **Kwatratunda*. Les primeres notícies documentals d'aquesta es remunten al segle XIV, quan ja formava part d'una senyoria atorgada pels reis d'Aragó a cavallers feudals.

Vista del poble des del llavador

Durant centúries, la població musulmana de Quatretonda de Seta seria, com a molt, d'una vintena de cases, com la resta de poblats de la vall: 22 segons dades del 1528 i 25 quan foren escorcollades per a desarmar els moriscos, el 1563. Tanmateix, el creixement espectacular del segle XVI —explicable en part per la introducció de la “daca grossa de les Índies”— feu que assolira la xifra de 51 famílies morisques (uns 250 habitants) el 1609, quan se'ls expulsà al nord d'Àfrica. S'intentà repoblar el lloc, però només hi acudiren 9 famílies l'any 1611. La situació era precària a la vall de Seta, amb 65 cases de colons valencians i mallorquins pel 1646, enfront de les 343 existents abans de la deportació morisca. Els primers que arribaren foren els Peres, Alòs, Xiquill (sense -o final) i Mestre. A mitjan segle, s'hi afegiren els Maçanet, Femenia, Gil i Perelló. Sobre les runes de precàries cabanes, aquestes famílies hagueren de construir-se un poblet en forma de plaça amb església i carreró (la plaça de la Constitució) per a les 18 famílies que eren l'any 1663.

Els 18 caps de casa de Quatretondeta del 1663.
Arxiu del Regne de València

Superades la Segona Germania i la Guerra de Successió, les coses havien millorat poc: 20 cases a Quatretondeta i 90 en tota la vall Seta (1717); 22 cases encara, al poble, pel 1730. Tanmateix, vingueren llavors unes dècades de bonança climàtica, sanitària i agrícola, que ajudà a incrementar la població fins a les 300 cases del 1787 a la vall, 60 de les quals de quatretondans,

habitades per 293 ànimes. Segons el cens d'Aranda (1768), dels 240 habitants de Quatretondeta, n'hi havia 127 (el 53%) que no superaven els 25 anys d'edat, el que explica la —diguem-ne— vitalitat procreatòria. Com en altres pobles, el recurs a una mà d'obra jove i abundant permeté aconseguir millores com ara l'empedrat general dels carrers del poble amb cudols, que persistí tal qual fins a la dècada del 1950.¹⁵

La Quatretonda de Seta del segle XVIII estava plena de xiquets. Jocs infantils en festes (JMJ)

Pel 1828 el nucli de població, habitat per 466 persones (i altres 9 que vivien al terme), es pareixia molt en extensió a l'actual. Hi havia 124 cases, plenetes de gent i repartides pels carrers de la Verge del Pilar (103 habitants), Sant Antoni Abat (40), Sant Ferran (plaça de la Constitució des del 1834, amb 15), Santa Anna (94), Sant Vicent (40), Sant Joaquim (48), Sant Blai (24) i Sant Bonaventura (102). Segurament en temps de Ferran VII (1814-1833), algun clergue havia “marcat” l'espai urbà amb una onomàstica confessional,

que patirà després substitucions: desapareixerien sant Vicent, sant Joaquim i sant Bonaventura (franciscà) i apareixeria sant Gregori Ostienc, advocat contra les plagues de llagosta. El secretari municipal del 1845 informà als redactors del diccionari de Madoz que les casupes del poble eren “de pobre aspecto y colocadas sin ninguna simetría”.

¹⁵ Quan Just Santacreu visità Quatretondeta, el 1929, constatà: “encara hi ha la prestació voluntària i personal per a fer les obres del municipi”, la faena per tanda en tasques públiques.

La tala del Carrascal i l'abancament de la falda de Serrella permeteren assolir el màxim poblacional històric de 665 habitants (1877). El secà del terme no donava per a més i, a partir d'aleshores, s'encetà una sagnia demogràfica continuada fins a hui. Moltes famílies emigraren a Amèrica Llatina i a Algèria. El 1888 hi havia 147 cases, poc més o menys com ara, i dos masos al sud-est del terme: el Maset i el Maset de les Cremades. El nombre d'habitants s'havia reduït a 564, però cauria encara fins als 440 del 1900 i els 380 del 1910. Arran de la crisi de la fil·loxera, que delmà les vinyes en aquesta primeria de segle, 41 quatretondans emigraren als Estats Units; la resta, a Alcoi i altres ciutats, o a l'Argentina, Veneçuela, etc. Les millores urbanes eren les imprescindibles: una font a la plaça, amb abeurador i llavaret, el 1904. I la represa agrícola i l'arribada de la carretera (1932) afavoriren la recuperació demogràfica: 440 habitants del 1920 al 1950.

En la dècada del 1950, els cognoms més corrents eren el dels Peres (*Pérez*), amb diferència; seguit dels Xiquillo (*Chiquillo*), Llorenç (*Llorens*), Mollà (*Mollà*), Alòs (*Alós*), Garcia (*García*), Gil, Doménec (*Doménech*), Ferrandis i Segura. La repetició de llinatges feia corrent l'aplicació de malnoms, fins a 177 diferents, del tipus: el Fagequí, la Melera, Polleguera, la Corsa, el tí'Llumetes, el Canteret, el tí'Fortallaes, etc.

A mitjan segle passat es conegueren millores, com la casa del metge, el nou quarter de la Guàrdia Civil (1955), l'aigua potable a domicili (1957), la pavimentació dels carrers... Tanmateix, a partir del 1954 es reprengué l'emigració laboral a Barcelona, València i a l'estranger; la qual deixà en 394 habitants el cens del 1960. El pitjor estava per arribar: la crisi del món agrícola tradicional (284 habitants el 1970) i els estudis superiors de joves que trobaren faenes especialitzades fora (255 habitants el 1980) deixaren el poble mig buit i envellit, despulat a poc a poc de serveis públics: sense quarter, sense escola, sense consultori mèdic... L'envelliment demogràfic extrem i el degoteig migratori cap a Alcoi ha fet caure la població en picat: dels 185 ha-

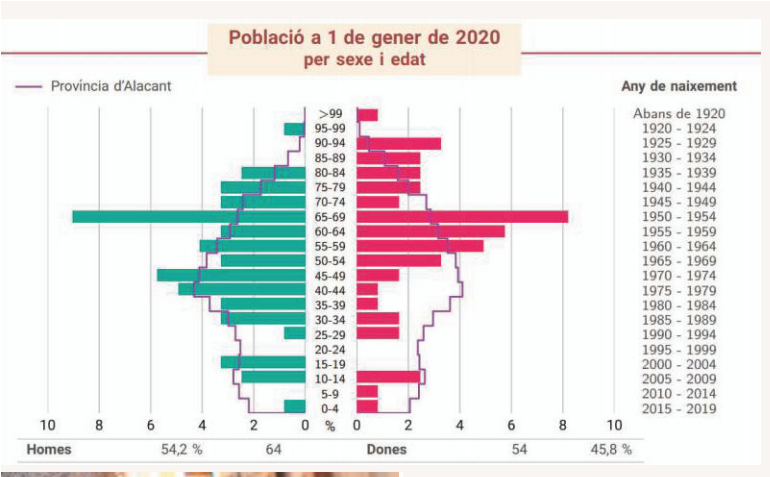
bitats del 1998 als 109 del 2012.

Vista del poble en la dècada del 1930

Entre el 2012 i el 2022, sembla que s'ha aconseguit retenir i estabilitzar la població entorn dels 110 o 120 habitants entre setmana. A penes hi ha xiquets i menors de 30 anys i, en el cens del 2020, el 77% dels quatretondans superava els 65 anys d'edat. Dos de cada tres habitatges són cases antigues, anteriors al 1950. Ara bé, amb el retorn dels emigrats o dels fills, molts dels quals mantenen la casa del poble, durant l'estiu o en temps de vacances la població reviscola. Es multiplica. Hi hi 41 cases habitades i 40 o 50 ocupades només en vacances o en caps de setmana; 24 deshabitades o en estat ruïnós, 15 posades en venda i unes poques han estat re-habilitades per a allotjament turístic.

Quatretondeta és un
dels pobles més envellits
del País Valencià

Aspecte dels carrers pel 1950